

Tadqiqot.uz

ЎЗБЕКИСТОН ОЛИМЛАРИ ВА ЁШЛАРИНИНГ ИННОВАЦИОН ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАРИ МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

2021

- » Ҳуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидаги изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

30 NOYABR
№34

CONFERENCES.UZ

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 34-КЎП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
7-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
34-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-7**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
34-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-7**

ТОШКЕНТ-2021

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2021]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 34-қўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 30 ноябрь 2021 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2021. - 35 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илғор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1. Ҳуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б., ю.ф.н. Юсувалиева Рахима (Жахон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2. Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна (Фарғона давлат университети)

3. Тарих саҳифаларидаги изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4. Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

5. Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шоҳида Юсуповна (Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети)

6. Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна (Андижон давлат университети)

7. Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Ҳамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Рахматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Вохидова Мехри Хасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброхимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобохонов Олтибой Рахмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Муסיқа ва ҳаёт

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқайом Раҳимбердиевич (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманган муҳандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаххоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўктам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг ҳаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдир.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

**ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ
ЙЎЛИДАГИ ТАДҚИҚОТЛАР**

1. Xolisa Jumaniyozova Nazirboyevna BOLAGA KITOB BERING	7
2. Гаппарова Мунира Умарбековна ШКОЛЬНЫЙ КУРС РУССКОГО ЯЗЫКА: АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ	9
3. Yuldasheva Gulbaxor Yuldashevna IMPORTANCE OF DICTATION IN TEACHING LANGUAGE.....	11
4. Haydarova Iroda Anarbayevna, Allayarova Dilfuza Klichevna THE USE OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN RUSSIAN LANGUAGE LESSONS IN NATIONAL GROUPS.....	12
5. Sarimsakova Shoirra Ulugbek qizi ISOMORPHIC AND ALLOMORPHIC FEATURES OF WH-WORDS IN ENGLISH AND UZBEK	15
6. Abdullayeva Xolida Bekchanovna, Rahimberganova Shahlo Egamberdiyevna ONA TILI DARSLARINI TASHKIL ETISHDA SAMARALI USULLARNING O'RNI VA AHAMIYATI	18
7. Gilshtaganova Ogultagan Meretbaevna QAQAQALPAQ HAM TURKMEN TILLERINDE ALMASIQLARDIN SEMANTIK OZGESHELIKLERI.....	20
8. Norova Hilola G'aybulloyevna UNDALMA VA UNING XUSUSIYATLARI	22
9. Sharipova Iroda Azamatovna HOW TO INTEGRATE STEAM IN ENGLISH LANGUAGE CLASSROOM.....	24
10. Sharipova Nargiza Nasriddinovna INGLIZ TILI DARSLARIDA AXBOROT KOMMUNIKATSIYA TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH	26
11. Hamidova Nigora Urinovna XALQ O'YINLARINING NOMLANISHING TAHLILI	28
12. Xamroyeva Shaxzoda Baxodirovna INGLIZ TILI DARSLARIDA DIDAKTIK O'YINLARDAN FOYDALANISH.....	29
13. Holikulova Feruza Xasanovna BOSHLANG'ICH SINFLARDA ONA TILI DARSLARIDA O'QUVCHILAR NUTQINI O'STIRISH	31
14. Djabborova Nodira Axmadjonovna, Usmonov Mashxurbek Zafarbek o'gli THE IMPORTANCE OF TECHNOLOGY IN DESIGNING TEACHING MATERIALS	33

ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎЛИДАГИ ТАДҚИҚОТЛАР

BOLAGA KITOB BERING

Xolisa Jumaniyozova Nazirboyevna
Xorazm viloyati Xiva tumani 29- son
maktabi ona tili va adabiyoti fani
o'qituvchisi
Tel + 99-897-364-60-80
jumaniyozovaxolisa@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada kitob va uning bugungi kundagi qadr -qimmati , rivojlangan jamiyatda kitobga berilayotgan e'tibor, bilim olish, mushohada yuritishda yoshlarning kitobga qay darajada murojaat qilishi va telefondan o'rinli va o'rinsiz foydalanayotgan yoshlar xususida mulohazalar yuritiladi.

Kalit so'zlar : Kitob va kitobsevarlar, telefon va internet, tarbiya, kitobning qadr – qimmati.

”Kitob- beminnat ustoz . Har daqiqa u bizni donishmandlarning bilim xazinasi bilan oshno eta oladi” degan edi buyuk allomamiz. Haqiqatan ham, kitob bebaho xazina,yo`limizni yoritguvchi mayoq,oq-qorani tanitguvchi ustoz sanaladi. Buyuk ajdodlarimiz o`z davrida kitobni safarda yo`ldosh, benazir hamroh va eng qimmatli javohir deya e`zoz bilan tilga olganlar. Xo`sh, bugungi kun kishisi , ya`ni texnologiyalar shiddat bilan rivojlaanyotgan bir paytda kitobga qanday munosabatda bo`lmoqda? Bugun ham kitobga do`st,hamroh,qadrdon ustoz sifada qaralmoqdami ? Hozirgi kunda farzandiga kitob olib berishdan ko`ra qimmatbaho telefonni xarid qilib berishni ma`qul ko`radigan ota-onalar ko`payib ketgan.Boshqacha qilib aytadigan bo`lsak,bugun yoshlar orasida telefon ”moda” ga kirgan. Har qanday savoliga javobni telefondan – internetdan qidirayotgan yoshlarimiz hayotidan kitobdan ko`ra telefonning ahamiyati ortib borayotganday. To`g`ri, o`z o`rnida telefondan foydalanish, uzoqni yaqin qilish va qidirgan ma`lumotimizni qisqa fursatlarda aniqlash ,vaqtni tejash quvonarli ,albatta. Bu qulayliklar negadir barchamizni kitobdan uzoqlashtirib borayotganday.Ya`ni , bugun jamiyatimizda kitobning qadr – qimmati yo`qolib bormoqda. Kerakli ma`lumotni kitobdan qidirishdan ko`ra , internetga murojaat qilishni afzal deb bilgan bugungi kun yoshlariga kitobning ahamiyatini , uning inson ma`naviyati uchun ozuqa ekanligini tushuntirish mushkul bir vazifaga aylanib qolmoqda. Navoiyni Navoiy , Ogohiyni Ogohiy qilib kamol toptirgan shu bebaho do`stimizni – kitobni Jorj Luis Borxesning fikriga qo`shilgan holda jannatni kitobga o`xshagan joy bo`lsa kerak deb o`ylayman. Sababi ko`pchilik insonlar jonsiz deb bilgan kitob ularga savodsiz ekanligini isbotlab bera oladi.

Norvegiyaning kichik shaharchalaridan birida kitobga haykal o`rnatilibdi. Ajabo ! Haykalga ” Seni eslaymiz ,unutmaymiz , kitob ” deb yozilgan.Bu go`yoki xotirlashga o`xshaydi. Ular-ku kitobga bo`lgan munosabatini shu tariqa bildirdi,biz nima qildik? Yosh boladay hali ham kitobmi, telefon deb tortishib yuribmiz..Jamiyatda esa kitobning qadr –qimmati yo`qolib bormoqda. Agar biz farzandlarimiz qo`liga kitob bersak, bolalar kitob bilan birga ulg`aysa, katta bo`lsa ham u kitob bilan do`st bo`lib qoladi.Shuning uchun ham bolaga kitobni yosh paytidan berishimiz va uning ongi bo`shliqlar bilan to`la bo`lishiga yo`l qo`ymasligimiz kerak bo`ladi.

Bugun kitob o`qiyotgan yoshlarimiz juda kamchilikni tashkil qiladi. Aksar yoshlar kitobni ma`naviy zavqqa emas , maqsad uchun o`qiydi. Kimdir ”Spark ” yutmoqchi,boshqasining o`qishga kirish niyati bor. Kitob bizning moddiyatimiz uchun xizmat qilmasligi kerak. U bizning ma`naviyatimizni boyishi, aqlimizning o`sishi va dunyoqarashimizning boyishi uchun xizmat qilsa ayni muddao bo`lar edi.

Yosh bola osmonga termulib turib , qushlar parvozini ko`rar akan otasiga bozordan qanot olib berishini va u ham shunda qanotli do`stlarimiz kabi samolarga parvoz qilishini aytadi. Farzandi

uchun har narsaga tayyor turgan ota esa hech o'ylanmay unga kitob sovg'a qilibdi va kitob insonga qanot bo'lishini, ko'klarga parvoz qilishiga yordam berishini aytibdi. Bu bejiz emas. Agar kelajak uchun mustahkam poydevor qurishni xohlasak, farzandlarimiz qo'lga kitob berishimiz lozim. Bugun jamiyatimizda kitob o'qish, ma'naviy ozuqa olish va baxtiyor kelajak barpo qilish uchun har tomonlama imkoniyatimiz bor. Shunchaki, farzandingizning qo'lga kitob bersangiz kifoya. Bizdan kitobga haykal qo'yish talab qilinmaydi, kitobni qo'lingizga oling, varaqlang va kelajagimiz bo'lgan farzandlarimizga o'rnak bo'ling xolos. Farzandingizga kitobning kuchini, qudratini ko'rsatib bering.

Dunyodagi har qaysi davlat, har qaysi xalq birinchi navbatda o'zining intellektual salohiyati, yuksak ma'naviyati bilan qudratlidir. Bunday yengilmas kuch manbai esa avvalo insoniyat tafakkuri kashfiyoti – kitob va kitobxonlarda, – deydi yurtboshimiz. Shunday qudratli kuchga ega bo'laylik. "Zero" Bugun bitta kitob o'qiyotgan bola, ertaga o'nta televizor ko'rayotgan boladan qudratlidir". Bolaga kitob bering!

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. "Kitobxonlik madaniyati". Maqola. "Xalq so'zi" gazetasi // Muallif. Elbek Normo'minov. T- 2019yil
2. "Yangi O'zbekiston" gazetasi. Sh. Mirziyoyevning yoshlar forumidagi nutqidan. 2020 – yil 25-dekabr
3. "Seni eslaymiz, unutmaymiz, kitob" yoki bolaga kitob berish esdan chiqyaptimi? " .Maqola. "Xalq so'zi" gazetasi. // Muallif. Qumar Begniyozova
4. "Bolaga kitob berish" .Maqola. "Uz baby.uz" 2020 13-oktabr, // Muallif. Mo'minova D.

ШКОЛЬНЫЙ КУРС РУССКОГО ЯЗЫКА: АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ

Гаппарова Мунира Умарбековна
Учительница начальное образование
школы № 18 г. Ургенча
тел: +998973636606
munira18121989@umail.uz

Аннотация: Это статья предназначена для развития изучения русского языка в начальной школе, их речевые проблемы. В статье написаны решение этих проблем.

Ключевое слово: актуальный проблемы преподавания к русскому языку в начальной школе

В статье рассматриваются актуальные проблемы современной лингводидактики, отражающие основные направления развития методики преподавания русского языка конца XX – начала XXI века. Автор убежден в том, что теоретическое осмысление целей, содержания, технологий обучения и контроля по русскому языку в школе соотносится с компетентностным подходом в образовании. Ключевые слова: лингводидактика, концепция обучения, языковая личность, компетенция, образовательные технологии, итоговый контроль. Основные направления развития современной методики преподавания русского языка на рубеже XX–XXI веков соотносятся с потребностями личности, государства и общества. Данные потребности формируются в процессе становления России как демократического и правового государства, в котором изменились приоритеты, проявляющиеся и в направлениях научных исследований, и в развитии и достижениях информационных технологий. С этим связаны и изменения образовательных целей и задач обучения учащихся. Модернизация российского образования предполагает построение новой модели российской школы, которая ориентирована на органическое единство нового содержания образования, новых форм организации учебного процесса, современных образовательных технологий и новых форм оценки качества образования [1, с. 11]. Преподавание русского языка осуществляется в настоящее время в условиях расшатывания его норм. Снижается общая и речевая культура населения. В этих условиях преподавание учебного предмета «Русский язык» приобретает особую общественную значимость, а состояние речевой культуры общества обуславливается постановкой преподавания русского языка, в основе которого лежат представления и о самом языке, и о человеке как его носителе. Следует отметить, что учащиеся небрежно относятся к освоению родного языка, так как владение им не является достаточно престижным в обществе, а общество не может подняться на более высокую ступень постижения родного языка, так как недостаточно высок уровень культуры его носителей. Очевидно, что изменить ситуацию в один момент невозможно. Поэтому проанализировать состояние русского языка как учебного предмета в школе, раскрыть содержание таких вопросов, как значение, цели преподавания русского языка в современной школе, содержание и технологии обучения, формы итогового контроля языковых знаний, умений и навыков учащихся необходимо. Еще в 1903 году академик А. А. Шахматов писал: «Немаловажным представляется ... решить прежде всего, нужно ли, должно ли в школе изучать родной язык. Этот странный вопрос напрашивается сам собой уже потому, что теперешняя постановка преподавания в наших школах наводит на мысль, что изучение русского языка признано излишним, ибо, конечно, обучение правописанию, как излагать мысли на письме, нельзя назвать изучением языка» [2, с. 76]. За двести с лишним лет положение русского языка как учебного предмета в школе почти не изменилось. Не секрет, что уроки русского языка для современных школьников представляются трудными и неинтересными. Прежде всего, это объясняется непониманием детьми его роли и значения в повседневной жизни. И для того чтобы придать смысл его изучению, вернуть ценности правильной и красивой речи, следует взглянуть на методику преподавания русского в школе с точки зрения актуальных проблем современной лингводидактической науки.

В современных условиях, когда общество стоит перед необходимостью создания новой школы, проблема педагога в своем значении удвоилась, устроилась, может быть удесятерилась [11, с. 9–10]. Эти слова, прежде всего, можно отнести к учителю русского языка, на плечи

которого ложится огромная ответственность за сохранение русской языковой культуры и передачу ее богатств новым поколениям. Вывод Русский язык как учебный предмет существует уже более двухсот лет. Педагогические проблемы того времени не потеряли своей актуальности по сей день. Они соотносятся с современной языковой ситуацией, состоянием лингводидактической науки. Цели обучения русскому языку определяются через языковую, лингвистическую, коммуникативную и культуроведческую компетенции. Конечная цель – воспитание языковой личности, обладающей этими компетенциями.

Использованная литература:

1. Аспекты модернизации российской школы. М., 2001.
2. Шахматов А. А. К вопросу об историческом преподавании русского языка в средних учебных заведениях // Хрестоматия по методике русского языка. Русский язык как предмет преподавания. М., 1982. С. 75.
3. Ломоносов М. В. Российская грамматика // Полн. собр. соч. М. Л., 1952. Т. 7. С. 391.
4. Ушинский К. Д. Родное слово // Избр. пед. соч. М., 1954. Т. 2. С. 541–545. 5. Антонова Е. С. Методика преподавания русского языка: коммуникативно-деятельностный подход: учеб. пособие. М.: КНОРУС, 2007. 464 с.

IMPORTANCE OF DICTATION IN TEACHING LANGUAGE

Yuldasheva Gulbaxor Yuldashevna

English teacher of the 8th
specialized boarding school of
Urgench city, Khorezm region

Annotation: In this article we will discuss the importance of dictation in the lesson and some types of dictation to use teaching English at school.

Key words: dictation, types of dictation, factors of dictation, dictogloss dictation.

Teachers use different activities, techniques and methods while the teaching. One of them is dictation. Many teachers argued that dictation is old-fashioned and memory of grammar-translation method. But dictation is so useful for pupils to develop writing and listening. Also it practices vocabulary, syntax, grammar and reading. Traditionally always teachers dictates the message. We can change rule of dictation during the lesson. First of all, you can get pupils to work in a small groups with each person in the group dictating a section of the text to the group. This encourages the learners to listen to each other, highlights the importance of clear pronunciation. Also it can help develop four language skills in an integrative way and it involves whole class. After dictation, pupils review their notes and all pupils are active. One of the most advantages of dictation is using for any level. There are some important factors of using dictation.

1. The correct speaking of the word. It involves accurate pronunciation on the part of the teacher.

2. The correct hearing of the word. It demands sound-analysis on the part of the pupils.

3. The visual appearance of the word. It necessitates the pupils' ability to associate the pronunciation of the word with its spelling.

4. Writing movement. It calls for the correct coordination of the writing muscles.

We know that there are three types of learners according to their learning ability. Auditory, visual and tactile. Auditory learners get more information by hearing. Visual learners get their mental images through the eye, and is therefore helped most when they see the new word written. Third learner able to movement and hand in writing. In the dictation lesson all three of these means of approaches are used.

There are many types of dictation: Clapping dictation, whistle dictation, drawing dictation, knocking dictation, dictogloss dictation, change the text and etc. All of them are interesting and useful. In dictogloss dictation you ask the pupils not to write anything as you read the dictation. Normally a single sentence but varying in length and complexity according to the level of the group. Read the sentence twice, even three times. Then ask them to write. In this activity it is important not that they replicate the original sentence word for word but that they produce a piece of English writing structure.

In conclusion, dictation is more important language learning device. It helps to distinguish sounds, how to use punctuation, written symbols of letters, improve writing skill and assists in self-evaluation.

References:

1. Annette Betz, The function of dictation in the teaching modern languages
2. Robert Mark, Using dictation to teach ELS Grammar
3. The internet TESL Journal, March 2002, <http://iteslj.org/>

THE USE OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN RUSSIAN LANGUAGE LESSONS IN NATIONAL GROUPS.

Haydarova Iroda Anarbayevna

Teacher of "Uzbek, russian languages and literature"
Samarkand Institute of Veterinary Medicine
irodaxa@gmail.com

Allayarova Dिल्фуза Klichevna

Teacher of "Uzbek, russian languages and literature"
Samarkand Institute of Veterinary Medicine
Dilyaopa494@gmail.com
+998906575449

Annotation. Rapidly developing changes in society and the economy require today from a person the ability to quickly adapt to new conditions, find optimal solutions to complex issues, showing flexibility and creativity, not to get lost in a situation of uncertainty, be able to establish effective communication with different people and at the same time remain moral. Thus, at the present stage of development of society, the school faces the task of comprehensive development of the student's personality, which has the necessary set of knowledge, skills and qualities that allow him to feel confident in independent life. Therefore, teachers need to master pedagogical technologies that can be used to implement new requirements.

Keywords: pedagogical technologies, Russian language, method, critical thinking, school, student, teacher, reflection.

Modern approaches to the modernization of Uzbek education, the introduction of new generation standards define priority goals and objectives, the solution of which requires a high level of education quality. Today, society is interested in graduates with developed cognitive needs, aimed at self-development and self-realization, who are able to operate with the acquired knowledge, navigate in the modern information space, work productively, cooperate effectively, adequately evaluate themselves and their achievements. To prepare such students, teachers need to use modern educational pedagogical technologies in teaching. One of the pedagogical tasks today is the introduction into the educational process of such methods and techniques that will help teenagers not only to master certain knowledge, skills and abilities in a particular field of activity, but also to develop their creative abilities, where an important role is given to Russian language lessons.

Search for answers not only to the questions "what to teach?", "why to teach?", "how to teach?", but also to the question "how to teach effectively?" scientists and practitioners have led to an attempt to "technologize" the educational process, i.e. to turn learning into a kind of production and technological process with a guaranteed result, and in this regard, the issue of educational technologies has become relevant in education in recent years.

Pedagogical technologies offer innovative models for building such an educational process, where the interrelated activity of a teacher and a student is brought to the fore, aimed at solving both educational and practically significant tasks. This does not contradict the creative process of personal improvement, since each of the pedagogical technologies has its own zone within which personality development takes place.

Pedagogical technology (from other Greek. τέχνη - art, skill, skill; λόγος — word, teaching) is a special set of forms, methods, methods, teaching methods and educational tools systematically used in the educational process on the basis of declared psychological and pedagogical attitudes, which always leads to the achievement of a predictable educational result with an acceptable deviation rate.

Currently, educational technology include:

- personality-oriented technologies (educational workshop, educational research, heuristic learning; project method, etc.);
- object-oriented technologies (goal setting, modular training, concentrated training, etc.);
- interactive technologies (development of critical thinking through reading and writing; discussion; debate, etc.);

- technology evaluation of student achievement;
- information technology; (rating, portfolio, non-assessment training);
- health-saving technologies;
- problem-based learning technologies;
- integrated learning technologies, etc.

There are several types of pedagogical technologies that can be used in Russian language lessons in national groups:

The "INSERT" reception. The name of the reception is an abbreviation:

I - interactive, **N** - noting, **S** - system for, **E** - effective, **R** - reading, **T** - thinking.

This technique works at the stage of comprehension and provides thoughtful, attentive reading. The technological technique "INSERT" and the table will make visible the process of accumulation of information, the path from old knowledge to new.

«V»	«+»	«-»	«?»
Put a "v" in the margin if what you are reading corresponds to what you know or thought you knew	Put a "+" in the margins if what you are reading is new to you	Put «-» in the margins if what you are reading contradicts what you already knew or thought you knew	Put «?» in the margins if what you are reading is unclear or you would like to get more detailed information on this issue

Students read the text and mark it with icons:

"v" – already knew;

"+" – new;

"-" – thought otherwise;

"?" - did not understand, there are questions.

An important stage of the work is the discussion of the entries entered in the table. In addition, the graphic form turns the lesson into an exciting game, helps to systematize existing knowledge.

The technique of "Reading with stops"

Reading with stops is a methodical technique for organizing the reading of a text using various types of questions, works at the stage of comprehension of the content.

When using this technique, the following conditions are met:

* the text should not be familiar to students;

* the text is divided in advance by the teacher into parts: "first stop" is marked, "second stop", etc. Parts may be different in volume, semantic unity within each passage is important. There should not be many stops so that students can see the work in its entirety and understand the interdependence of the parts;

* tasks and questions to the text are formulated taking into account the hierarchy of levels of cognitive activity.

The "Cheat Sheet" reception

The teacher invites students to make a cheat sheet on the topic studied. Certain requirements are imposed on the compiled cheat sheet: it should be minimal in volume and maximal in the information contained in it, understandable to anyone to whom it falls into the hands.

The time to prepare the cheat sheet is limited - 5 minutes. When making a cheat sheet, students can use a textbook, reference literature.

The students sit in a circle and pass the prepared cheat sheets from hand to hand. At the signal of the teacher -an indication to a certain student, the movement of the cribs stops, and the student must open the crib that appeared in his hands and retell the educational material on it. The author of the cheat sheet receives an assessment upon completion of a collective discussion of his work by students.

Reception "Journey to the land of signs, tables and diagrams"

The teacher announces to the students that as part of the repetition of the studied material, they are sent to the country of signs, tables and diagrams. Students should explain the diagrams, tables, diagrams passed in the lesson to classmates. Thus, the completed training material is refreshed in memory and there is a training in speaking and explaining.

The teacher prepares diagrams, tables, diagrams, maps in advance, on which there are no explanations (or there are lost elements that need to be restored), only certain signs.

There are many other pedagogical technologies. So technology is a process that everyone can

master. The only thing to remember is that all the stages provided for by the technology must be passed, otherwise the result will not be achieved. One thing is clear: pedagogical technologies should teach children to independently extract information, create an educational environment for the development, self-knowledge and self-expression of personality, and form students' self-education skills in an atmosphere of partnership.

References.

1. Alexandrova , G.V. Project activity in Russian language lessons in grades 5-9. Teacher's manual. -Moscow: Balass, 2010.
2. Amonashvili, Sh.A. Reflection on humane pedagogy - Moscow: 2001.
3. Baev, P.M. We play at Russian language lessons. - Moscow, 1989.
4. Bely, V.I. About modern trends in the dissemination of project-based teaching methods /V.I. Bely // - School technologies. 2010. No. 2.
5. Bepalko, V.P. The components of pedagogical technology - M. : 1989.
6. A large encyclopedic dictionary.
7. Derekleeva N.I. Development of students' communicative culture in the classroom and in extracurricular work: Game exercises.- M.: 5 for knowledge, 2005.

ISOMORPHIC AND ALLOMORPHIC FEATURES OF WH-WORDS IN ENGLISH AND UZBEK

Sarimsakova Shoira Ulugbek qizi

2nd year masters' student,
Department of English philology, NUUZ

Abstract: The current article analyzes the concept of universality and diversity by means of comparing the Wh-words in two different languages, namely English and Uzbek. There are many isomorphic and allomorphic features in the Wh-movement according to not only on semantic-syntactic features but also morphological unit. So, on the concept of Wh-words they have both similarities and differences which have been analyzed in this article with giving clear examples in both so-called languages.

Key words: analytical, agglutinative, cases, interrogative, suffixes,

Although languages may differ in their materials like having no words of the same root, common morphemes or question words, their structure such as relations between the elements, functions of the elements may be similar. For instance, according to the language type, English is from Indo European Family in Germanic showing an analytical language, whereas Uzbek comes from Turkic family in Southeastern, Uighur-chagatay considering an agglutinative one. As English and Uzbek vary according to morphological point of view, they are distinguished in their category of case as well. There are six categories of cases in Uzbek compared to English which has two categories of case. There are prepositions that can be used with Wh-questions which do not exist in Uzbek and postpositions are observed in Uzbek whereas there is not this type in English. Both in English and Uzbek there are linking words that can be used with Wh-questions. As an illustration, some examples have been provided so as to be clear below.

1) *What are you drinking so much milk for? Or Why are you drinking so much milk for?*
Nimaga siz go'sht tanovul qilayapsiz?

2) *Who did you ask about it from? Or Whom did you ask about it?*
Bu haqida kimdan so'radingiz?

3) *Who (whom) did you see? Kimni ko'rdingiz?*

4) *Where is going to? U qayerga ketyapti?*

5) *Why are you learning Korean?*

Nimaga (Nima uchun, nima sababdan) koreys tilini o'rganyapsan?

6) *When did you get to there? Or What time did you get to there?*

Qachon (Qaysi payt) u yerga yetib bording?

As it is shown above, the morphological characteristics of Wh-words in English and Uzbek vary from each other. In English sometimes interrogative pronouns are applied by the linking words like *about* and the prepositions like *for*, *from*, *at* while in Uzbek word type is being merged in inflectional suffixes *-ni*, *-ga*, *-dan* and linking words like *uchun*, *sababli* referred to as word-final suffixes. One of the most common features of Wh-question word forms in English is that the question word is in front of the sentence but it can be interpreted in the second position when there is a preposition or an adverb in the sentence. In this case it is important to take into consideration the organizations of interrogatives according to the syntactic role of the question expression: whether a subject, an object or an adjunct and others. Sometimes it is acceptable to put prepositions in front of the sentence like:

About what should I tell?

From whom did you ask for?

At what time did you begin cleaning?

Although there are resumptions syntactically in English the meaning of the sentences are kept in the sentences while it is not acceptable in Uzbek as suffixes cannot be separated from the question word. Regardless the semantic features of Wh-question words there are surely similar and different cognition in both English and Uzbek. For instance, the question words *who/kim*, and *what/nima* possess the substantial category in syntactic-semantics. According to the morpho-syntax the interrogative pronoun *what* is unchangeable whereas Uzbek interrogative pronoun *nima* changes its word formation when it is translated into Uzbek like *nimaga*, *nima uchun*, *nima sababdan*, *nima*

maqsadda and so on. In Uzbek the question word *kim?* can be changed into *kimga*, *kimdan*, *kimda* and etc whereas in English *Who* is used for all with the alternative *whom*. Another *Wh*-question word *where* is unchangeable in English whereas in Uzbek *qayer* can be changed into *qayerga*, *qayerda*, *qayerdan*, *qayerning* according to meaning. The difference to employ the *Wh*-question words in English is that it is expressed the question words by keeping it stable formation while in Uzbek interrogative pronouns are given in different word formations. Thus, pronouns in Uzbek are well developed in their morphological unit. Here it is analyzed in both so-called languages with an example *Wh*-question word *what*:

What can I do for you, ladies?

Bizga qanday xizmatlar bor xonimlar?

What is her address? U qayerda turasiz?

What sort of book do you want to read?

Siz qanaqa kitob o'qishni xoxlaysiz?

According to examples the semantic features of interrogative pronouns' denotations are similar. In examples *what* and *qanday* denote the qualitative utterance concerning to the words *do* and *xizmatlar*, locative utterance and *qanaqa* possess the sign of qualitative utterance. Comparing the similarities and differences of the pronoun *who/kim*, in this article it is tried to achieve the combination of phenomenon description explanation. In Uzbek linguistics *kim* is defined to as an indefinite personal pronoun and the English *who* is in the same word category and has similar usages. In literary examples, they share similar interrogative usages but they differ according to their syntactic restrictions as illustrated below

Who helped you in this work?

Bu ishda sizga kim yordam berdi?

From whom did you take?

Siz buni kimdan oldingiz?

To whom will you vote?

Siz kimga ovoz berasiz?

Whom did you see?

Kimni ko'rdingiz?

The examples show that the interrogative pronoun *who/kim* can be both subject and object in the sentence. Since the category of case is well developed in the Uzbek language, they express the syntactic relation and defined affixes concerning grammatical means based on the characteristic components of the sentences. Since the language systems of English and Uzbek are in various the category of case varies naturally by using them in the sentences. Common case and possessive case are contrasted with six cases in Uzbek:

Cases	Kelishiklar
Nominative	<i>Kim, nima</i>
Genitive	<i>Kimning, nimaning</i>
Accusative	<i>Kimni, nimani</i>
Dative	<i>Kimga, nimaga</i>
Locative	<i>Kimda, nimada</i>
Ablative	<i>Kimdan, nimadan</i>

As we have seen, interrogative pronouns *kim*, *nima*, *qayer* are variable according to its morphological mechanism in Uzbek meanwhile question word *who*, *what*, *where* are expressed in two forms in English, namely common and genitive cases. Studying *Wh*-question words and their morphological differences we found out that while the question word *who* changes its stem to *whom* when it functions as an object in English, it accepts the case ending suffixes in Uzbek *kim - ning*, *- ni*, *- ga*, *da*, *- dan*.

Conclusion

In conclusion it can be said that morphological, syntactic-semantic differences between the languages taken into consideration are significantly greater than the similarities. Although grammatical categories of Uzbek are very close to those of English *Wh*-questions there are certain notable cases that we have learned in this thesis above. Within the linguistic representation, it is the elements in the end of the words – interrogative particles or that bear on the interrogative aspect. The *Wh*-words indicate the meanings of “interrogation”, and thus it is anticipated that the semantic characteristics of these forms will not differ significantly. While studying the semantic-syntactic, morphological characteristics of these question words, it is analyzed that

Wh-words are listener-oriented interrogative sentences with strong communicatively possessing the commonality in both so-called languages.

Reference

1. Bhat. (2007.) D.N "Pronoun" Oxford studies in typology and linguistic theory. OUP , 211
2. Beck, S. (1996) "Quantified structures as barriers for LF movement." Natural Language Semantics, p 4, 1–56.
3. Buranov J.(1973) "Introduction to the comparative grammar of the English and Uzbek languages", p74, 111
4. K. E. Maytinskaya.(1969) "Pronoun in different language system"., p 220
5. Charles W. Kreidler. (2002)"Introducing English semantics", p 271
6. K. Sapaev.(2008) "Modern Uzbek language", p140
7. Gulomov. A , Asqarova M,(1987) "Modern Uzbek Language".p 176-193

ОНА ТИЛИ ДАРSLARINI TASHKIL ETISHDA SAMARALI USULLARNING O'RNINI VA AHAMIYATI

**Abdullayeva Xolida Bekchanovna,
Rahimberganova Shahlo Egamberdiyevna**
Xorazm viloyati Urganch tumani
42-umumiy o'rta ta'lim maktabi
Ona tili va adabiyoti fani o'qituvchilari

Annotatsiya: Maqolada ona tili darslarining samaradorligiga erishishda innovatsion pedagogik texnologiyalarini qo'llash va samarali usullardan foydalanish haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlari: innovatsion usullar, Zamon yangiliklari, Toifalash jadvali.

Ma'lumki, har bir dars o'ziga xos ijodiy jarayon bo'lib, avvalo, o'qituvchi o'tilajak darsga oldindan tayyorgarlik ko'radi. Mavzuga oid bilimlarni mustahkam egallaydi, uni o'quvchilarga yetkazib berishning qulay va natijaviy tomonlarini oldindan reja asosida belgilab oladi.

Ona tili darslarini tashkil etishda o'qituvchi oldida bu mas'uliyat ikki hissa oshadi. Chunki tilning asl mohiyatini ochib berish, o'quvchilarda ona tiliga hurmat va muhabbat hissining shakllanishi hamda mavzu bo'yicha egallagan bilimlaridan ijtimoiy hayotda erkin, to'g'ri foydalana olishlariga erishish juda muhim.

Har bir o'qituvchi o'z darsining ijodkori. U o'qitayotgan o'quvchilarining bilim darajasi va o'zlashtirish qobiliyatiga, beriladigan bilim, ko'nikmalar ko'lamiga qarab dars uchun usul tanlaydi. Shuning uchun ham tanlanayotgan usullar, birinchi galda, axborotni to'g'ri va to'liq yetkazib berishga xizmat qilishi kerak. Darsni noan'anaviy usullarda tashkil etishda tanlangan metoddan ko'r-ko'rona foydalanish yaramaydi. Avval uning mohiyatini tushunish, so'ngra bu usul orqali o'z oldiga qo'ygan ta'limiy-tarbiyaviy maqsadga erisha olishiga ko'zi yetsagina, undan foydalanish kerak.

Quyida ona tili darslarini tashkil etish jarayonida keng foydalanilgan va kutilgan natijaga erishilgan usullarni keltirib o'tamiz.

Darsning tashkiliy qismida foydalaniladigan usullar. "Dars va davr" yoki "Zamon yangiliklari" usullari. Darsni boshlashdan oldin davrda bo'layotgan voqea-hodisalarga to'xtalib o'tish muhim. Chunki o'quvchi ongli ravishda ijtimoiy hayotda bo'layotgan o'zgarishlarni kuzatib borishi, yangiliklardan boxabar bo'lishi va uni o'zgalarga to'g'ri yetkaza bilishi kerak. Bu o'quvchidagi kommunikativ kompetensiyaning shakllanishiga olib keladi.

O'tilgan mavzularni mustahkamlashda foydalaniladigan usullar. "Shaxmat" usulida o'tilgan mavzuga oid bilimlar to'g'ri va noto'g'ri ma'lumot sifatida tarqatmalarga oldindan tayyorlab qo'yiladi. O'quvchilar shaxmat taxtasidagi oq katakchalarga to'g'ri ma'lumotlar, qora rangli katakchalarga noto'g'ri ma'lumotlar yozilgan tarqatmalarni joylashtiradilar. Bu usul o'quvchilarda axborotni saralash, qiyoslash, to'g'ri xulosa chiqarish ko'nikmalarini shakllantiradi. "Alifbodan savollar" usuli umumiy takrorlashlarda yaxshi samara beradi. Bu usulda alifbo jadvali xattaxtaga osib qo'yiladi. O'qituvchi harflarni ko'rsatib, savol beradi. Savolga javob shu harf bilan boshlanuvchi so'z. Masalan, o'qituvchi "M" harfini ko'rsatib savol beradi: *"Mustaqil so'z turkumlari qaysi bo'limda o'rganiladi?"* O'quvchilarning javobi: *"Morfologiya"*. Albatta, bu usulni qo'llash uchun o'qituvchi o'quvchilarning bilim darajasini yaxshi bilishi kerak va shunga muvofiq savollar sodda yoki murakkab tarzda tuziladi. Bu usulni qo'llashdan didaktik maqsad: o'quvchilarda harfning bosma va yozma shakllarini farqlay olish ko'nikmasini shakllantirish bo'lsa; berilayotgan savollarga javob izlash o'quvchini zukko va topqir bo'lishga undaydi. Chunki javobning birinchi harfini biladi, demak shu harf bilan boshlanuvchi bilimlar bola ongida tez fursatda aylanadi va u eng mosini topib aytadi. Bu usul 7-8sinflarda yaxshi natija beradi. Sababi, o'quvchilar bu sinfda tilning asosiy bo'limlaridan biri morfologiya bilan tanishadilar, ona tiliga oid atamalarni ancha o'zlashtirib olgan bo'ladi.

Yangi mavzuni tushuntirishda foydalaniladigan usullar. Har bir o'qituvchi ona tili fanida yangi mavzuni o'zi tushuntirib berishi maqsadga muvofiq bo'ladi. Chunki ayrim so'zlarni takror-takror ta'kidlashga, ba'zi birliklarni xattaxtaga alohida yozib qo'yishga to'g'ri keladi. Mavzuga oid bilimlarni mustahkamlayotgan o'quvchi aynan o'qituvchisi ko'proq ta'kidlagan holatni ko'z o'ngiga keltiradi va foydalanadi. Bunda o'qituvchiga ko'rgazmali vositalarning ham

yordami katta. Mavzuga oid jadvallar, Power Point dasturida tayyorlangan taqdimotlar mavzuni ochib berishda juda muhim.

Yangi mavzuni mustahkamlash uchun foydalaniladigan usullar. "Toifalash jadvali" usulidan foydalanishning qulayligi shundaki, bir paytning o'zida bir necha birliklarni solishtirish, farqlash imkoniyati bor. Noqulayligi shundaki, yozuv daftarlariga jadval chizish va unga birliklarni joylashtirish, ba'zan so'zlarni qisqartirib yozish husnixat talablarining buzilishiga olib keladi. Shuning uchun bu usul uchun alohida tarqatmalar oldindan tayyorlansa, vaqt ham tejaladi, topshiriq bola uchun ancha tushunarli bo'ladi. 8-sinf ona tili darsida "So'z birikmasida so'zlarning o'zaro birikish usullari" mavzusini mustahkamlash uchun 62-mashq topshirig'iga asosan quyidagi toifalash jadvali beriladi:

Fe'lli so'z birikmalari	Otli so'z birikmalari
<i>Masalani yechmoq</i>	<i>Shahrimiz ko'chalari</i>
<i>Do'sti bilan suhbatlashmoq</i>	<i>Qizil olma</i>

Darsning yakuniy bosqichi va undagi usullarning samaradorligi. Darsning yakuniy bosqichi ko'pincha shoshma-shosharlik, tig'izlik bilan o'tkaziladi. Shuning uchun yakuniy bosqichda beriladigan uyga vazifani darsning 3-bosqichida, ya'ni yangi mavzu bayoni bosqichining boshlanishida berish kerak. Bu paytda bolaning butun diqqati jamlangan bo'ladi va u uyiga borganda vazifa nima berilganini ikkilanmay eslaydi. Yakuniy bosqichda o'quvchilar baholanadi. Ammo undan oldin, albatta, dam olish daqiqasini tashkil etish kerak. Bunda "Rivoyat", "Hikmatlar durdonasi", "Iste'dod" usullaridan foydalanish orqali ham bola mavzudan biroz chekinadi hamda tarbiyalanadi, dam oladi.

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, dars uchun tanlanayotgan usullar bola ongiga mos, berilayotgan bilimlarni mustahkamlashga qaratilgan hamda murakkab mavzuni oson o'zlashtirishga yo'naltirilgan bo'lishi lozim. Shuning barobarida, har qanday usullardan besamar foydalanish, tilimiz qonuniyatlarini buzish Ona tilimizga nisbatan hurmatsizlik sanaladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Almamatov T., Yadgarov Q.M., Almamatova Sh.O'zbek tilini o'qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish. – T.: 2013
2. Ashrapova T. va b. Ona tili o'qitish metodikasi. – T.: 1984
3. Tolibova J. Pedagogik texnologiyalar. – T.: 2005

QAQAQALPAQ HÂM TÛRKMEN TILLERINDE ALMASIQLARDIŇ SEMANTIK ÓZGESHELIKLERI

Gilishtaganova Ogultagan Meretbaevna

Qaraqalpaq mámleketlik universiteti 1 kurs magistranti

Телефон: +998993822144

e-mail: gilishtaganovao88@mail.ru

Annotaciya: Túrkiy tillerinde almasıqlardı izertlegen alımlar haqqında sóz etilgen. Qaraqalpaq hâm túrkmen tillerinde almasıqlardıń semantik ózgeshelikleri haqqında maǵlıwmat berilgen.

Gilt sózler: Almasıq, tyurkolog, bashqurt tili, túrkmen tilli, túrk tilli, ózbek tili, qaraqalpaq tili.

Túrkiy tillerdiń kópshiligindeki almasıqlar eski sózler. Olardıń yeski sózlerdiń qatnasına kiredi: tildiń tariyxıy rawajlanıwı basqıshlarında olardıń hár qıylı ózgerislerge ushırıswı hâm basqa sóz shaqaplarınıń ornına qollanıwı tilshi-ilimpazlardıń dıqqatın erteden-aq ózine tartqan. Sebebi, olardı izertlew arqalı tildiń tariyxıy grammatikalıq qubılısı hâm rawajlanıw baǵdarlarına baylanıslı kóplegen maǵlıwmatlar alıwǵa boladı.

Almasıqlar – sóz shaqaplarınıń ishinde ózine tán ózgesheliklerge iye sóz toparı. Ol tildiń tariyxıy rawajlanıw basqıshlarında mánisi, seslik dúzilisi, morfologiyalıq dúzilisi jaǵınan bir qatar ózgerislerge ushırıp kelgen. Bul ózgerisler xalqımızdıń jasaw jaǵdaylarına, tariyxıy sharayatlarına baylanıslı júzege kelgen. Sonlıqtan olardı izertlew arqalı xalqımızdıń tariyxıy boyınsha da baxalı maǵlıwmatlar alıwǵa boladı. Kóplegen tyurkologlardıń miynetlerinde túrkiy tillerdegi almasıqlar, olardıń ayırım mánilik toparları, etimologiyası salıstırmalı – tariyxıy planda izertlengen.

1959 jıllardan baslap túrkiy tillerdegi almasıqlar hár tárepleme izertlene baslandı. Asirese siltew almasıqlarına arnalǵan kóplegen miynetler jazıldı. Máselen: N.K.Dmitriev bashqurt tilindegi siltew almasıqların, F.A.Ashnin¹ túrkmen hâm túrk tillerindegi siltew almasıqların, A.N.Kononov túrk hâm ózbek tillerindegi almasıqlardı, A.Ibatov qazaq tilindegi almasıqlardı, A.Borjakov² túrkmen tilindegi almasıqlardı, I.Suyarov ózbek tilindegi almasıqlardı arnawlı izertledi.

Qaraqalpaq tilindegi almasıqlar eń dáslep N.A.Baskakovtıń miynetlerinde sóz etilip, onda almasıqlar mánisi boyınsha bes toparǵa bólip kórsetilgen. Olardıń sepleniwindegi ayırmashılıqlar, ǵáptegi atqaratuǵın sintaksislik xızmeti xaqında ayılǵan.

Qaraqalpaq tilindegi almasıqlar ótken ásidin 70-jılları M.Shalekenova tárepinen arnawlı izertlewdi³. Ol qaraqalpaq tilindegi almasıqlardıń leksika-semantikalıq toparların, sintaksislik xızmetlerin sóz etip, almasıqlardı mánisi boyınsha 7 toparǵa bólgen hâm olardı sepleniwindegi ózgesheliklerdi izertlegen.

Almasıqlar hár qanday tildiń sózlik quramında belgili orındı tutadı. Olardıń mánili sózlerdiń ornına almasıp qollanıladı, sonlıqtan da mánili sóz shaqaplarınıń qatarına kiredi. Almasıqlar qaysı sóz shaqabınıń ornına qollanılsa, sol sóz shaqabınıń grammatikalıq kórsetkishlerin qabullaydı hâm onıń ǵáptegi sintaksislik xızmetin atqaradı. Biraq sońǵı izertlewlerde almasıqlardıń ayırıqsha mánige, yaǵnıy deytikalıq mánige iye bolıwın esapqa alıp, olardı óz aldına bólek sózler toparı sıpatında kórsetilmekte.

Almasıqlar mánili sóz shaqabı retinde erte dáwirlerden baslap adamlar arasındǵı qarım-qatnasta, jazba estelikler tilinde qollanılıp kiyatır. Olardıń semantikalıq ózgesheliklerine qaray toparlarǵa bóliniwi mánilik ózgeshelikleri tyurkologlar tárepinen izertlenedi.

Túrkmen hâm qaraqalpaq tillerinde almasıqlardıń semantikalıq hâm grammatikalıq ózgeshelikleri eki tildiń ózara tásiiri hâm baylanısı nátiyesinde sózlerdiń jasalıwında hâm qollanıwında kórinedi. Olar sóz shaqaplarınıń barlıǵında ushırasadı.

Sonlıqtan almasıqlar leksikalıq-semantikalıq hâm grammatikalıq jaqtan mánili sóz shaqabı

¹ Ашинин Ф.Д. Указательные местоимения и их производные в азербайджанском, турецком и туркменском языках. Канд. диссертаций автореферат, М., 1958, 24 с.

² Боржаков А. Местоимения в современном туркменском языке. Канд. диссертаций автореферат, Ашхабад, 1964, 22 с.

³ J.Amansaryew. Türkmen dialektologiyasy. «Türkmenistan» neşirýaty Aşgabat 1970.

esaplanadi.

Qaraqalpaq hám túrkmen tilindegi almasıqlardıń semantikalıq ózgeshelikleri tómendegilerden ibarat.

Betlik almasıqlarınıń (at çalışmaları) túrkmen hám qaraqalpaq tillerinde jazılıwı da, atalıwı da, qollanılıw orınları da birdey bolıp, tek fonetikalıq ózgeshelikler ushıraydı. Betlik almasıqları túrkmen tilinde qaraqalpaq tilindegi sıyaqlı menshiklik atlıqlardıń ornına qollanıladi.

Qaraqalpaq hám túrkmen tillerinde siltew almasıqları (görkezme çalışmaları) semantikalıq jaqtan analiz etilip úyrenilgende bul almasıqlar arqalı kórsetilip atırған zattıń jaylasқан ornı boyınsha obyektge qatnasın bildiredi.

Soraw almasıqları eki tilde de qaysı da bolsa bir zattı, predmetti, onıń sapasın, muğdarın, sanın bildirip keledi. Bul almasıqlardıń túrkmen hám qaraqalpaq tillerinde qollanılıw ózgeshelikleri qaraqalpaq tiline salıstırғанında túrkmen tilinde olardıń sanınıń kópligi hám fonetikalıq ózgesheliklerdiń ushırasıwı. Máselen: kimiń-kimniń, năme-ne, haan-qashan hám t.b.

Almasıqlardıń bul túri eki tilde de óz sózi arqalı ańlatıladi. Sonday bolsa da bul almasıq túrkmen tilinde *gaýdym çalışması* al, qaraqalpaq tilinde *ózlik almasıǵı* dep atalıwı arqalı bir-birinen ózgeshelenedi. Ózlik almasıǵı (gaýdym çalışması) qaraqalpaq hám túrkmen tillerinde qaysı da bir zattı ekinshi bir zattan bóleklep kórsetiw funksiyasın atqaradi.

Qaraqalpaq hám túrkmen tillerinde betlik almasıqları (at çalışmaları) atlıqlar sıyaqlı sóz ózgertiwshi qosımtalardı qabii etiwde olardıń ózgeshelikleriniń biri esaplanadi. Men, sen, ol, biz, siz, olar betlik almasıqları eki tilde de birdey sózler menen bildiriliwi hám olardıń tartım kategoriyasın bildirip keliwi arqalı sóz ózgertiwshi qosımtalardı kabil etedi.

Sonday-aq olar seplik qosımtaların da qabil etedi. Biraq betlik almasıqları eki tilde hám seplengende olardıń quramında fonetikalıq ózgeshelikler payda boladi.

Siltew almasıqları (görkezme çalışmaları) eki tilde hám belgili bir zattı kórsetip, grammatikalıq jaqtan zattı bildiretuǵın sózdiń aldında kelip anıqlawısh (ayırgıy) xızmetinde kelgende hesh qanday qosımta qabil etpeydi.

Siltew almasıqları eki tilde hám bir zattı siltep kórsetip qosımta qabil etedi. Sonday jaǵdayda túrkmen tilinde *ol, ol, hol* almasıqlarınıń aqırǵı hám *-lar* qosımtasınıń basındaǵı *l* sesi tákirarlanıp qollanılmaydı, almasıqtıń aqırǵı *l* sesi túsiriledi yamasa *-lar ol* siltew almasıqlarınıń *o, o, ho* variantlarına qosıladi *bu-lar, u-lar, o-lar, o-lar* sıyaqlı jazıladi.

Soraw almasıqları bārqulla soraw mánisinde qollanılatuǵınlıǵı sebepli túrkmen hám qaraqalpaq tillerinde birdey at menen qollanıladi.

Eki tilde de *kim* soraw almasıǵı tek insańa qarata qollanılatuǵın soraw bolғанlıqtan onıń atın, familiyasın, káspin hám t.b. anıqlawda qollanıladi.

Túrkmen hám qaraqalpaq tilindegi ózlik (gaýdym) almasıǵı bir sózdiń ústi menen jasalatuǵın bolsa da olardıń qollanılıwında grammatikalıq ózgeshelikler júzege shıǵadı. Házirgi zaman túrkmen tilinde ózlik almasıqları óz sózi hám onıń izine tiyisli tartım qosımtalarınıń qosılıwı arqalı jasaladi.

Qaraqalpaq tilindegi ózlik (gaýdym) almasıqları tartım, san, seplik kategoriyaları menen qollanılıp ǵaptıń quramında óziń, ózim, ózi, ózimiz, ózińiz, ózlerimiz, ózlerińiz, ózleri sıyaqlı bolıp qollanıladi.

Bul qosımtalardı eki tilde tartım hám seplikte kelgende olardıń arasında ózgeshelikler júdá az ekenligin joqarıda keltirilgen semantikalıq hám grammatikalıq ózgeshelikler haqqında berilgen maǵlıwmatlar tastıyıqlaydı.

Paydalanған ádebiyatlar dizimi:

1. Ашинин Ф.Д. Указательные местоимения и их производные в азербайджанском, турецком и туркменском языках. Канд. диссертаций автореферат, М., 1958, 24 с.
2. Боржаков А. Местоимения в современном туркменском языке. Канд. диссертаций автореферат, Ашхабад, 1964, 22 с.
3. Amansaryew J. Türkmen dialektologiyasy. «Türkmenistan» neşirýaty Aşgabat 1970.
4. Dáwletow A., Dáwletow M., Kudaybergenov M. Házirki qaraqalpaq ádebiy tili. Nókis. «Bilim» 2010.

UNDALMA VA UNING XUSUSIYATLARI

Norova Hilola G'aybulloyevna

Navoiy viloyati Qiziltepa tumani 11-maktab

Ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada undalmalar va ularning xususiyatlari, gapda qo'llanish o'rni, undov so'zlar bilan birga kelishi va ifodalagan ma'nolari, tinish belgilarining qo'llanishi, undalmalarning uyushib kelishi bo'yicha ma'lumot beriladi.

Kalit so'zlar: undalma, shaxs, narsa, undash, undov so'zlar, uyushiq bo'lak, vergul,

So'zlovchining nutqi qaratilgan shaxs yoki narsani bildiradigan so'z yoki birikma undalma deyiladi. Undalma grammatik jihatdan hech bir bo'lakka bog'lanmaydi. Undalma alohida ohang bilan ajratilib aytiladi. Ega boshqa bo'laklar bilan grammatik jihatdan bo'glanadi. Undalmalar nutq jarayoniga undalgan, diqqati jalb qilingan shaxs-predmetlar bo'lgani uchun bosh kelishikda turadi. Bu jihatdan u egaga o'xshaydi, lekin undash ohangi bilan talaffuz qilinishi va kesim bilan moslashmasligi bilan egadan farq qiladi. Ega boshqa bo'laklar bilan grammatik jihatdan bo'glanadi. Ega va kesim shaxs-son, zamon, mayl qo'shimchalari yoki ohang yordamida bog'lanadi va tugal fikr hosil qiladi. Shuning uchun ega va kesim bog'lanishi so'z birikmasi emas, gap hisoblanadi. Ularning kesimi ko'pincha I va II haxs-son shakllarida bo'ladi. Gapning boshqa bo'laklari bilan grammatik aloqaga kirishmaganligi sababli, uning o'rni erkin bo'ladi, lekin undalma gapning qayerida kelishiga ko'ra alohida-alohida vazifa bajaradi. Gapning boshida ham, o'rtasida ham, oxirida ham kelishi mumkin. Gap boshida kelsa, chaqiriq, murojaatni bildiradi. Gap oxirida kelsa, mehr va hurmatni ifodalaydi. So'zlovchi tinglovchining diqqatini nutq jarayoniga jalb etishni maqsad qilib olsa, undalma gap boshida keladi. So'zlovchi tinglovchilarga murojaat etish orqali ularga subyektiv munosabatini ifodalashni maqsad qilib olsa, undalma gap o'rtasi va oxirida keladi. Masalan, Nechun kerak bo'ldi senga ko'z yoshim, Nechun kerak, rubob, senga shuncha g'am?! Gar shul eshitganim bo'lmasa ro'yo – Sen beshik emassan, dorsan, tabiat.

Undalmalar ba'zan jonivorlar yoki jonsiz narsalarga ham qaratiladi: Qarg'avoy, men seni yeyman. Seni unutilmas yuragim also, ey O'rta Osiyo, O'rta Osiyo.

Undalmalar gapning boshqa bo'laklari bilan grammatik aloqaga kirishmaganligi uchun yozuvda doimo boshqa gap bo'laklaridan vergul bilan ajratiladi. Undalma gap boshida kelsa, undan so'ng, o'rtada kelsa, ikki tomondan, oxirida kelsa, undan oldin vergul qo'yiladi. Gap boshida kelib, kuchli undash ohangi bilan aytilsa, undalmadan so'ng undov belgisi qo'yilishi ham mumkin: Masalan, Odamlar! Eshitmadim demanglar.

Undalmalar uyushib kelishi mumkin: Muhtaram otalar, onalar, kelinlar, o'g'illar, singillar, sizga shu haqda murojaat qilamiz. O'ziga qarashli aniqlovchisi yoki izohlovchisi bor undalmalar yoyiq undalmalardir. Misollar: muhtaram Umidaxon, sizni tug'ilgan kuningiz bilan tabriklayman.

Undalma qatnashgan gaplar, ko'pincha, shaxsi ma'lum gaplar bo'ladi: Masalan, Muhayyo, Surayyo, Ra'no, Muqaddas, ko'zimni yashnatib kiyibsiz atlas. So'zlashish jarayonida tinglovchining diqqatini nutqingizga qaratish uchun ko'pincha uning nomini aytib yoki opa, aka, singil, tog'a, amma, xola kabi so'zlar orqali murojaat qilinadi. Ba'zan tinglovchiga murojaat ifodalovchi so'zni qo'llash orqali unga shaxsiy munosabatingizni ifodalaysiz. Masalan, Arpangizni xom o'ribmanmi, uka. Undalma alohida ohang bilan ajratib aytilsa, undalmadan keyin vergul emas, undov belgisi qo'yiladi: Aziz vatandoshlar! Bizning ajdodlarimiz hamisha uzoqni ko'zlab yashaganlar. Undalmalar tinglovchining diqqatini kuchliroq jalb etish, emotsionallikni ta'minlash, hayron qolish ma'nosini ifodalash uchun ko'pincha ey, hoy, voy kabi undovlar bilan birgalikda keladi. Bunday undovlar ko'pincha undalma oldidan qo'llanadi. Masalan, Hoy o'rtoqjon, quloq soling so'zimga. Ba'zan undalmadan so'ng, ey, ho, ov, -u (-yu) kabi undovlar ham ishlatiladi: Karimjon-u, bu yoqqa keling. Bu vaqtda undalma orqali ifodalangan shaxs yoki predmet so'zlovchidan uzoq masofada ekani ifodalanadi.

Undalmalar oldidan undov so'zlar ishlatilganda yozuvda undalma bilan undov so'zlar orasiga hech qanday tinish belgi qo'yilmaydi. Undov so'zlar undalmadan so'ng kelganda esa undov bilan undalma chiziqcha bilan ajratib yoziladi. Undalmalar ko'pincha I shaxs birlikdagi egalik qo'shimchasini olib keladi. Bunday vaqtda undalma vazifasida kelayotgan tinglovchi so'zlovchiga yaqin ekanligini, erkalash, suyish ma'nolarini ifodalaydi: Azizim, dunyoga bevaqt kelibmiz.

Ayrim hollarda undalma nutqda tushib qolib, uning o`rnida undovlar qo`llanadi: Hoy, bu yoqqa kel. Undalma o`rnida hoy kelganda tinglovchiga hurmatsizlik, mensimaslik ma`nosi ifodalanadi.

Foydalaniladigan adabiyotlar ro`yxati:

1. Ona tili. 8-sinf darsligi. Cho`lpon nashriyoti. Toshkent. 2019-yil.
2. N. Erkaboyeva. O`zbek tilidan ma`ruzalar to`plami. Toshkent. 2021-yil.

HOW TO INTEGRATE STEAM IN ENGLISH LANGUAGE CLASSROOM

Sharipova Iroda Azamatovna

Navoi State Mining Institute

shi84725@gmail.com

+998(97)322-19-00

Annotation: In this thesis I explain why an integrated approach is useful, and how to integrate STEAM with your day to day teaching. The world is integrated, so teaching should be too. No learning takes place in a vacuum. Instead, students should always be using their knowledge of the world to connect ideas. This is especially true when it comes to STEAM subjects – science, technology, engineering, art and design and maths.

Key words: STEAM approach, science, technology, engineering and maths.

Most people understand how STEM (science, technology, engineering and maths) subjects are connected. But for students to develop STEM skills, we need to integrate these subjects with the arts – and vice versa. The arts is an umbrella term for things like dance, music, drama, movement, painting, drawing, crafting, sculpture, and design. And as we mentioned above, scientists, technology developers, engineers and mathematicians need to be creative to innovate. Artists also need to observe, hypothesise and experiment – which in many ways is similar to a scientific process. There are lots of benefits to creating connections across STEAM subjects and content areas in your curriculum. For example: Our brains are wired to make connections. When we connect two pieces of information in our brain, we are much more likely to understand, remember, and be able to apply this knowledge. So, combining subjects mimics real life and prepares the brain for a world in which knowledge is integrated.

How to integrate STEAM in your language classes

1. Connecting STEAM subjects

STEAM subjects should facilitate interdisciplinary learning and always go hand-in-hand. For example, if you're teaching your learners about patterns in English, you could make connections between patterns in odd and even number sequences (maths) and patterns in sound waves (science). And you could bring in patterns in buildings (engineering), patterns used for coding (technology) and dance choreographies or abstract paintings (art).

Find out how to plan a successful STEAM lesson.

2. Connecting STEAM and language

Learning objectives are a good starting point to develop STEAM connections. For example, when teaching the topic of animals and their habitats, there are lots of STEAM connections you can make. For example, you could ask students to build a habitat for an animal (engineering), decorate the habitat (art and design) and include what that animal needs to survive (science). You could then have students present their habitat creation to the rest of the class – practicing their English language presentation and speaking skills.

Depending on their proficiency level, learners can also learn language skills used by a range of STEAM professions. Take a scientist, for example. These language skills include listening to others and negotiating, reading and interpreting text or data, writing down hypotheses, labelling designs, recording data, sharing explanations, communicating ideas and solutions, and publishing results.

3. Connecting STEAM and literature

You might decide to connect a STEAM challenge to a storybook you are reading in class. There are lots of books that develop creativity, thinking skills, critical thinking, and scientific thinking.

For example, if you are reading *The Very Hungry Caterpillar* with your students, you can have them make the tiniest or biggest caterpillar they can out of different materials like bottle tops or egg cartons.

4. Connecting STEAM and Project-based learning

Project-based learning (PBL) helps learners identify a problem, generate other questions to research, think of solutions and present their ideas. And this process helps them make connections among different areas. Sounds a lot like STEAM, doesn't it? STEAM is all about discovery and problem solving. So, it's a great match for project-based learning.

References

1. Aho, A. V. (2012). Computation and computational thinking. *Computer Journal*, 55(7):832 – 835.
2. Antola Crowe, H., Brandes, K., Davison Avilés, B., Erickson, D. & Hall, D. (2013). Transdisciplinary teaching: Professionalism across cultures. *International Journal of Humanities and Social Science* 3(13).
3. Asay, L. D., & Orgill, M.K. (2010). Analysis of essential features of inquiry found in articles published in *The Science Teacher*, 1998-2007. *Journal of Science Teacher Education*, 21(1), 57-79.
4. Balsiger, P.W. (2004). Supradisciplinary research practices: history, objectives and rationale in *Futures* 36:4, 407-421.

INGLIZ TILI DARSLARIDA AXBOROT KOMMUNIKATSIYA TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH

Sharipova Nargiza Nasriddinovna

Navoiy viloyati Qiziltepa tumani

XTBga qarashli 12-maktab

Ingliz tili fani o'qituvchisi

Telefon: +998 90 717 17 91

Annotatsiya: Ushbu maqola ingliz tili daslarida zamonaviy pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda o'qitishning ilg'or uslublarini joriy etish yo'li bilan o'sib kelayotgan yosh avlodni chet tillarga o'qitish, shu tillarda erkin so'zlasha oladigan mutaxassislarni tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish hamda ularning ahamiyati haqida.

Kalit so'zlar: ingliz tili, axborot-kommunikatsiya, pedagogik texnologiya, pedagogik texnologiya, AKT.

Hozirgi kunning asosiy talablaridan biri chet tilini mukammal o'rganishdir. Ayniqsa, ingliz tiliga e'tibor kundan kunga kuchayib bormoqda. O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimida ingliz tili o'qitish, o'rgatish ilmiy yondashuv asosida, davr talablariga to'la javob bera oladigan yangi axborot-kommunikatsiya va pedagogik texnologiyalar joriy etilishi asosida yangi sifat darajasiga ko'tarilib bormoqda. Bunday texnologiyalar ta'lim tizimida o'z aksini topishi chet tili o'qitish saviyasini o'stiradi. Chet tilida, jumladan, ingliz tilida mutolaa qilish malakalarini shakllantirishga yordam beradi. Ingliz tilida munosabatlar shartlari nutq, qo'shimcha kasbiy matnlar o'rganishning ko'plab turlarini bilish davr talabi ekanligini ko'rsatib beradi. Boshqa tillar mohiyatini kamsitmagan holda, ayniqsa, ingliz tilida muloqot qilishda, nutqini tushunish mutolaa qilish va yozish, nutqiy faoliyat amaliyotida, ixtisoslik, mutaxassisligi bo'yicha keng tarmoqli va kasbiy adabiyotlarni o'qishda ularga tushuntirish annotatsiyalar, tezislari, shuningdek, yozma axborot almashish jarayonlarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ahamiyati yaqqol namoyon bo'ladi va aniqlanadi. Bunday ishlar natijasida o'quvchilar olgan bilimlarini amalda qo'llash, o'z bilim doiralarini kengaytirish hamda izlanish jarayonida qatnashish uchun ularda imkoniyat paydo bo'ladi. Eng quvonarli tomoni til o'rganish bilan bir qatorda, o'quvchilarda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, internetning beqiyos imkoniyatlaridan keng foydalanishga qiziqishlari ortadi.

Davrimizning o'ziga xos xususiyatlaridan biri bo'lgan axborot kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi bilan uning imkoniyatlaridan foydalanib, ta'lim jarayoniga yangicha yondashish va uni tashkil etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. XXI asr yuksak texnologiyalari asri bo'lib, zamonaviy yoshlarimiz nafaqat davr ruhiga monand, balki elektron olamdagi taraqqiyotga muvofiq qadam tashlamoqdalar.

Shu boisdan ham, yosh avlodga ta'lim jarayoniga boshqacha yondashishni talab etmoqda. Darslarda o'qituvchining o'rni ham o'zgarib bormoqda. O'qituvchi endilikda asosan yo'naltiruvchi vazifasini o'tamoqda. Zamon bilan hamnafas qadam tashlashni maqsad qilgan o'qituvchilardarsning har qanday qismini AKT orqali jonlantirishga tayyor bo'lishlarini davr talab etmoqda.

Ta'lim jarayoniga axborot kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish, ayniqsa, chet tillarini o'qitish va o'rganishga tobora katta ahamiyatga molik bo'lib bormoqda. Yangi axborot texnologiyalari chet tillarini o'qitishda katta imkoniyatlarni taqdim etadi, fan bo'yicha sifatli bilim olish vat ta'lim samaradorligini oshirishda muhim o'rin tutadi. Ma'lumki, davr talabiga monand dars o'tishda mazkur fandan o'tiladigan birorta ham mashg'ulot o'qituvchi yoki o'quvchilarning aqdimotisiz o'tmasligi lozim.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 10-dekabrda "Chet tillarini o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorida "Zamonaviy pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda o'qitishning ilg'or uslublarini joriy etish yo'li bilan, o'sib kelayotgan yosh avlodni chet tillarga o'qitish, shu tillarda erkin so'zlasha oladigan mutaxassislarni tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish hamda buning negizida, ularning jahon taraqqiyoti yutuqlari hamda dunyo axborot resurslaridan keng ko'lamda yo'nalishlari, xalqaro hamkorlik va muloqotni rivojlantirishlari uchun shart-sharoit va imkoniyatlar yaratish" ishlari va buning uchun bir qator muhim vazifalarni amalga oshirish

zarurligi ko'rsatilgan.

Mazkur hujjatda 2013-2014 o'quv yilidan boshlab umumiy o'rta ta'lim maktablarining birinchi sinflaridan chet tillari avval o'yin tarzida keyinchalik asosiy ta'lim fani sifatida AKT vositalaridan foydalangan holda o'qitish belgilab berilgan. Ushbu muhim qarorga muvofiq bugun, ayniqsa, chet tillarini o'rganish darslariga yanada chuqurroq nazar tashlandi. Jahon maydonida yurt sha'nini munisib himoya qilish uchun yoshlarimiz, avvalo o'zining xorijiy tengdoshlari bilan raqobatlasha olishimiz lozim.

Foydalaniladigan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mahmudova. Pedagogika. O'quv darslik.
2. D. Dehkanova. Ingliz tili darslarida interfaol o'yinlar. O'quv-uslubiy qo'llanma. 2013-yil.
3. Internet ma'lumotlari.

XALQ O'YINLARINING NOMLANISHING TAHLILI

Hamidova Nigora Urinovna

Navoi Davlat Konchilik Instituti

“O‘zbek va chet tillar” kafedrasida katta o‘qituvchisi

nigora.khamidova.1969@mail.ru

+998 91 3375434

Annatasiya: Xalq o‘yinlarining nomlari har doim ko‘proq ma‘noni anglatadi va shuning uchun ma‘lum bir ma‘noga ega bo‘ladi. Shu sababli bizning tushunchamizda bu o‘rinli. Maqolada xalq o‘yinlarining nomlari uning qanday o‘yin ekanligini, o‘tmishi, kelajagi va buguni bilan deyarli bog‘liq ekanligi ko‘rinadi.

Kalit so‘z: onomastika, xalq o‘yinlari, ta‘lim, milliy, rivojlanish

Xalq va an‘anaviy o‘yinlar oylar va quyosh sikllari va yil davomida qishloq xo‘jaligi tadbirlari bilan chegaralangan an‘anaviy milliy taqvim yoki an‘anaviy bayramlarning marosimlari va bayramlarining bir qismi sifatida o‘tkaziladi. Shu sababli, ular o‘xshash landshaft va iqlim zonalarida istiqomat qiluvchi ko‘pchilik odamlar uchun bir xil vaqt oralig‘iga tushadi. Xuddi shu sababga ko‘ra, an‘anaviy o‘yinlar sanasini va nomini ko‘chirish ma‘nosiz.

O‘yin qoidalariga katta ma‘rifiy ahamiyat beriladi. Ular o‘yinning butun yo‘nalishini belgilab beradi, ishtirokchilarning xatti-harakatlari va xatti-harakatlarini, o‘zaro munosabatlarni tartibga soladi, iroda va xarakterni tarbiyalashda yordam beradi. Shuningdek, ular faol fikrlashni rag‘batlantiradi, ongni kengaytirishga yordam beradi, atrofdagi dunyo haqidagi fikrlarning ravshanligini ta‘minlaydi va barcha aqliy jarayonlarni takomillashtirishga yordam beradi.

Shunday qilib, xalq o‘yinlarida onomastik nomlarni o‘rganish mavzusi bu boshqa ob‘ektlar orasida o‘zi nomlagan ob‘ektga ajratib ko‘rsatish uchun xizmat qiladi.

Xalq o‘yinlarining onomastik nomlarining tasnifi ikki belgi - etnik va taqvimga asoslanadi. O‘yinlarning onomastik nomlarining etnik holati marosim va semiotik xususiyatlar bilan belgilanadi. O‘yinlarning taqvim holati ular o‘tkaziladigan milliy bayramlar bilan belgilanadi. Va bu ularning sport nomlarida tubdan farqli ekanligini bildiradi. Xalq o‘yinlari nomlari dasturi taqvim va etnik holatlarga qarab tuzilgan.

Xalq o‘yinlarini nomlanish amaliyoti odatiy huquq printsiplariga - an‘anaviy mezonlar asosida natijalarni tarixan ishlab chiqilgan usullariga asoslanadi. Bundan farqli o‘laroq, xalq o‘yinlarining onomastik nomlanishi deb oldin nomlangan o‘yinlar zamonaviy qonunlarda raqib jarayonining onomastik nomlanishi o‘ziga xosligida ifodalangan protsessual jihatlariga egadir.

Onomastik nomlanish nazariyasi kontekstida an‘anaviy o‘yinlarning tipologiyasi etnik yo‘nalish bo‘yicha qurilgan. Bundan tashqari, mavjud xalq o‘yinlari tasnifiga integratsiyalashishni osonlashtirish uchun tipologiya shuningdek toifalar bo‘yicha nomlanish taqdim etiladigan musobaqalar turlari bo‘yicha qurilgan.

Adabiyotlar:

1. Levashov E.A. Geografik nomlardan olingan sifatlar lug‘ati. - M., 1991 yil
2. Murzaev E.M. Ommabop geografik atamalar lug‘ati. - M., 1991 yil.
3. Kilasov A.V. An‘anaviy o‘yinlar va etnosport: umumiy tasniflash // Jismoniy madaniyat nazariyasi va amaliyoti, 2014 yil.
4. Staltman V.E. Onomastik leksikografiya. - L.: Fan, 1991 yil.

INGLIZ TILI DARSLARIDA DIDAKTIK O'YINLARDAN FOYDALANISH

Xamroyeva Shaxzoda Baxodirovna
Navoiy viloyati Qiziltepa tumani 12-maktab
Ingliz tili fani o'qituvchisi
Telefon: +998 91 335 63 97

Annotatsiya: Ushbu maqola ingliz tili fanini o'rganishda turli pedagogik, va innovatsion texnologiyalar, o'quvchilarning yoshiga mos interfaol va didaktik o'yinlardan foydalanish va ularning afzallik tomonlari haqida so'z yuritiladi. Ingliz tili darslarida o'yin texnologiyalaridan foydalanishda o'qituvchining vazifasi – ingliz tilini o'rganishga undash. Turli o'yinlarga bo'lgan qiziqish uyg'otish sababi tushuntiriladi.

Kalit so'zlar: pedagogik texnologiya, didaktik o'yinlar, metod, interfaol usullar, ingliz tili, innovatsion texnologiya.

Hozirgi kunda ingliz tili o'rganish eng dolzarb vazifalardan biridir. Maktabgacha ta'limdan eng so'nggi ta'limgacha ingliz tilini o'rganishga talab kundan kun rivojlanib bormoqda va juda ko'p imkoniyatlar yaratilmoqda. Har qanday chet tilini o'rganishdan maqsado'sha tilda bimalol muloqot qilishdir. Chet tillarini o'rgatish va o'rganish mukammal jarayon hisoblanadi. U kishidan muntazam izlanishni, mehnatni va o'z ustida ishlashni talab qiladi. Ingliz tilini o'rganish uchun zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish katta ahamiyatga ega. Shu bilan birga interfaol metodlar, didaktik o'yinlarning o'rni beqiyosdir. Bu jarayon darsni qiziqarli va sevimli bo'lishini ta'minlaydi. Interfaol o'yinlarni o'rganubchilar o'zlarini ancha erkin tutishlarini hatto uyatchan o'quvchilarni ham ushbu o'yinlarda qatnashishga undaydi. Interfaol va o'yinlarni ayniqsa, grammatika va so'z boyligini orttirish uchun qo'llash samaralidir. Ammo bu o'yinlarni qo'llashdan oldin o'qituvchi o'quvchilarga o'yindan ko'zlangan maqsadni o'yin qoidalarini aniq tushuntirishi va o'tilayotgan mavzu bilan chambarchas bog'lashi kerak. Ushbu uslubiy tavsiyalar to'plamiga kirgan interfaol o'yinlar maktabgacha ta'lim yoki maktab o'quvchilariga o'yinlar orqali dars o'tish og'zaki nutq orali foydali manba bo'lib xizmat qiladi, o'yinlarni qo'llash bo'yicha batafsil ko'rsatmalar berilgan. Interfaol o'yinlar, asosan, CEFR asosida o'qitish, ya'ni o'qitishning Yevropa standartlarning darajalari A1 – A2 talabiga mo'ljallangan. Maktabgacha ta'lim muassasalari uchun ingliz tilini o'yinlar orqali o'rgatsak, maqsadga muvofiq bo'ladi. Chunki maktabgacha ta'lim muassasasida tarbiyalanuvchilari o'yinqaroq bo'lishadi. Va yana rasmlar orqali ham ularni tasavvur etish orqali ham o'rgatish mumkin.

Didaktikaning vazifalari quyidagilardan iborat:

- Ta'lim jarayonlari va ularni amalga oshirish shartlarini ta'riflash va tushuntirish;
- Ta'lim jarayonini yanada mukammal tashkil etish, ya'ni ta'lim tizimlari va texnologiyalarini ishlab chiqish;
- Ta'lim jarayoni uchun xos bo'lgan umumiy qonuniyatlarni aniqlash, omillarini tahlil qilish va ta'riflash.

Ingliz tili darslarida o'yin texnologiyalaridan foydalanishda o'qituvchining vazifasi – ingliz tilini o'rganishga undash. Turli o'yinlarga bo'lgan qiziqish uyg'otish sababi, birinchi navbatda, an'anaviy shakllar va an'anaviy o'qitish usullaridan voz kechish. Shuni ham ta'kidlash kerakki, yetarli darajada yuqori motivatsiyani davom ettirishda pasayish kuzatiladi

Zanjir o'yini.

Bu o'yindan maqsad – xotirani oshirish va tekshirish. O'yinda guruh bo'lib o'ynaladi va boshlanishida bitta mavzu doirasidan cheklangan bo'lishi kerak. Misol uchun "Animals" bunda birinchi o'quvchi bir so'zni aytadi va misol uchun "cow" deydi, boshqa o'quvchi birinchi o'quvchining so'zini takrorlab "cow" va o'zining yangi so'zini, ya'ni "pig" so'zini aytish bilan davom etadi. O'yinda kimning yodidan ko'tarilib to'xtab qolsa, shu ishtirokchi o'yinni tark etadi. Guruhda 10 yoki undan ortiq kishilar bo'lsa, so'zlar miqdori ko'payadi va qiziqarli bo'ladi. O'yin orqali xotirani tekshirish, qay darajada ekanligini bilib olib uni o'stirish mumkin.

Darsda qo'llanadigan didaktik o'yinlarni bolalarning saviyasi va yoshiga qarab osonlashtirishimiz va qiyinlashtirishimiz mumkin. Ushbu interfaol o'yinlarning maqsadi turlicha bo'lib, bu o'yinlar orqali diqqatni jamlash, so'z boyligini oshirish, tezkorlik, aqllilik, ziyraklik, asosiysi esa darsni qiziqarli tarzda o'zlashtirib, yodda saqlab qolish mumkin. Shuning uchun ham har bir ingliz tili

fani o'qituvchisidan tashabbuskorlik, talabchanlik talab etiladi. Har tomonlama yetuk, chet tilini yaxshi biladigan o'quvchi Vatanimizning ravnaqi hisoblanadi.

Foydalaniladigan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mahmudova. Pedagogika. O'quv darslik.
2. D. Dehkanova. Ingliz tili darslarida interfaol o'yinlar. O'quv-uslubiy qo'llanma.2013-yil.

BOSHLANG'ICH SINFLARDA ONA TILI DARSLARIDA O'QUVCHILAR NUTQINI O'STIRISH

Holikulova Feruza Xasanovna

Navoiy davlat pedagogika instituti

Boshlang'ich talim kafedrası o'qituvchisi

Тел: 90-501-22-88; email: feruza.kholikulova.85mail.ru

Boshlang'ich ta'limda yuqori sifat darajasiga ega bo'lgan o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantiruvchi ta'lim modelida tavsiya qilinayotgan "Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy layoqatlarini rivojlantirish; ma'naviy-axloqiy, estetik jihatdan tarbiyalash; bilim, ko'nikma va malakalarni egallash hamda rang-barang faoliyat turlarini amalga oshirish tajribasini o'zlashtirish; boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'ziga xosliklarini asrab-avaylash va qo'llab-quvvatlash"¹ talablari bo'yicha asosan axborotni yodlash va bayon qilishga qaratilgan o'quv materiallaridan tanqidiy fikrlash, axborotni mustaqil izlash va tahlil qilish ko'nikma-malakalarini rivojlantirishga o'tishda ona tili ta'lim jarayonida o'quvchilarning tafakkurini shakllantirish bilan bog'liq o'quv-biluv faoliyati muhim o'rin tutadi.

Ma'lumki, boshlang'ich sinflarning ona tili ta'limida mashq ustida ishlash 1-sinf dan boshlanadi va u o'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatishda eng ko'p qo'llanadigan maqbul usullardandir.

1-sinf "Ona tili" darsligidagi² topshiriqlarning aksariyati grammatik tushunchalar asosida adabiy talaffuz ko'nikmalarini tarkib toptirish, so'z boyligini oshirish, imloviy savodxonlikni shakllantirish, fikrini gap qoliplarini asosida to'g'ri ifodalashga qaratilgan. Darslik dastur asosida o'quvchilarga boshlang'ich grammatik bilim berish uchun mo'ljallangan bo'lib, o'quvchilarning o'qish va yozish ko'nikmalarining shakllanganlik darajasi hisobga olingan va uni rivojlantirish ko'zda tutilgan.

Darslikdagi rasmi mashqlar o'quvchilarning og'zaki nutqini o'stirish bilan birgalikda ularning yozma nutqini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Grammatikaga oid mashqlarda o'quvchilar alohida tovush, bo'g'in, so'z va gaplarni eshitishga va aytishga o'rganadilar. Grammatikani o'rganish o'quvchilarning nutqiy malakalarni egallashlarida katta yordam beradi.

"Nutq.Gap" bo'limidagi 150-155-mashqlar bevosita nutq va matnning xususiyatlar haqidagi tushunchalarni amaliy shakllantirishga qaratilgan. Bunda o'quvchilarga "nutq va matn mazmunan bog'langan gaplardan tuzilishini"(179-mashq), "nutq (hikoya) biror narsa haqida bo'lishi"(180-, 189-mashq), "og'zaki nutq yozma shaklda ifoda etilishi", "nutqning mazmuniga mos sarlavha qo'yilishi"(166-mashq), "nutqda gaplar mazmunan bog'lanishi va mazmunga mos tartibda yozilishi" amaliy o'rgatiladi. "Gap" bo'limida mazmunan bog'langan gaplar nutqni hosil qilishini, ertak, hikoya gaplardan tuzilishi va bu gaplar ifoda maqsadiga ko'ra har xil bo'lishi, 163-mashq o'quvchilarning ijodiy fikrlashiga, 168-mashq matndagi asosiy fikrni aniqlashga qaratilgan.

4-sinf "Ona tili"³ darsligining yangi nashrida og'zaki va yozma nutqni rivojlantiruvchi mashqlar barcha bo'limlarda berilgan. "Takrorlash" darsida o'quvchilar 1-mashq matnini audio orqali eshitib, "Matn nima haqida ekanini ayting" topshirig'ini bajaradilar. Matn mazmunini og'zaki hikoyalab beradilar. 2-mashq topshiriqlari asosida matndagi asosiy fikrni (Ibn Sino haqidagi gaplarni ko'chiring. Bilimlarni qanday egallayotganingiz haqida 2-3 ta gap tuzing va yozing.) topadilar hamda o'z o'quv faoliyatlari haqida ma'lumot yozadilar.

Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning bog'lanishli nutqini o'stirish yuzasidan ijodiy bayon yozish 3-4-sinflarda rejalashtirilsa-da, unga tayyorgarlik oldindan boshlanadi. Masalan, birinchi sinfning ikkinchi yarmidan "Bizning oila", "Bizning sinf" "Bizning ko'cha", "Bizning mahalla", "Bizning maktab", "Ona qishlog'im", "Mening do'stim", "Men sevgan multfilm", "Bozor", "Dadam ishdan kelsalar", "Kim bo'lsam ekan", "Men onamga yordamchi" kabi turli mavzularda tarqatmalar tayyorlab, dars mavzularidan kelib chiqqan holda, bir nechta gapdan iborat matn tuzish topshirig'ini berish o'quvchilarning yozma nutqini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Bunday mashg'ulotlarda o'quvchilarning o'z-o'zini mustaqil fikrlovchi shaxs sifatida namoyon qiluvchi ko'nikmasi tarkib toptiriladi. Zero, uzluksiz ta'lim tizimiga kompetensiyaviy yondashuv asosidagi o'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyasi o'z-o'zini doimiy ravishda jismoniy, ma'naviy-axloqiy, ruhiy, estetik va intellektual rivojlantirish, kamolotga intilish, hayoti davomida mustaqil o'qib-o'rganish, bilim va tajribasini muntazam oshira borish, o'z xatti-harakatini adekvat baholash, mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini egallashni nazarda tutadiki, ayni shu sifatlar boshlang'ich

sinf o'quvchilarining bayon yozish bilan bog'liq ijodiy faoliyati takomilida muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. R.safarova.Boshlang'ich ta'lim jarayoniga tadbiq etiladigan yangi yondashuvlar/ Boshlang'ich ta'limni modernizatsiyalsh orqali o'quv-tarbiya jarayoni sifati va samaradorligini oshirish.- Toshkent: "Reliable print", 2016, 95-bet.
2. T.G'afforova, Sh. Ergashev, X. G'ulomova. Ona tili. 1-sinf uchun darslik.- T.: Sharq, 2019.
3. R.Ikromova, X.G'ulomova, Sh. Yo'ldosheva, D.Shodmonqulova. Ona tili, 4-sinf uchun darslik.- T.: O'qituvchi, 2020.

THE IMPORTANCE OF TECHNOLOGY IN DESIGNING TEACHING MATERIALS.

Djabborova Nodira Axmadjonovna

Master of Arts in Teaching English as a Second Language
The assistant of the department "Linguistics and Literature"
Andijan Machine Building Institute
nodira.djabbarova@bk.ru

Usmonov Mashxurbek Zafarbek o'gli

Student of Machine building institute
Faculty: Management
City: Andijan

Annotation. This article examines the significance of technological tools in developing teaching materials as well as their advantages and drawbacks in language teaching. Researchers explore technological innovation and the world of design that leads to enhance people's lives in different fields of life.

Key words: Technological tools, educational software, designing materials, digital literacies, technology-based materials, technology- assisted instructions.

Introduction.

Educational software is an essential tool for teachers to integrate information technology into classroom instruction. According to some experts, the instructional materials, that conducted using the system seems to be more systematic and coherent, broader and deeper information can be provided for learning and teaching the language.

According to Garry Motteram (2011) when designing materials using technology, it is useful to have a framework from which to judge the potential value of an activity before devoting time and effort to its implementation. Creating technology-based materials for teaching the target language always brings lots of advantages.

I mostly apply CALL and MALL to my lessons. I frequently address to Google Docs, You Tube, Online quiz, and electronic books that match to my students' level and age. Additionally, I implement Google slides and short videos to involve learners' attention to learning process and encourage them to acquire English with great interest.

Nicky Hockly (2015) noted that, "New technologies have transformed the way we live and communicate, and most educators are in agreement that new technologies require new skills". It is not easy to adopt to new things just after first attempt but practicing constantly leads to achieve the intended goal.

Belshaw (2011) mentioned eight key element that characterize digital literacies: cultural, cognitive, constructive, communicative, creative and so on. To acquire this type of skills require time and knowledge.

I suppose that, there are several benefits of technology-based materials:

- New skills
- Engaging and productive
- Saves time and energy
- Full of information
- Motivate students to learn the target language.

Difficulties and drawbacks

- Lack of experience
- Poor internet connection
- Feeling anxiety while making video presentation.

However, these challenges leads to better results as improving digital literacy, developing xxi century computer-based skills, implementing new methods of teaching.

Suggestions

I suppose learning outcomes will reach its pick by applying technology- assisted instructions. Using technology-based activities in teaching and learning languages will lead to increase the effectiveness of learning and educational outcomes. Educators could easily evaluate the capacity of technological tools that assist them to reflect on their pedagogy.

Reference:

1. Diana Laurillard (2018) Using technology to develop teachers as designers of TEL: evaluating the Learning Designer.
2. Gary Motteram (2011) Developing language-learning materials with technology.
3. Kuo EN Chang (2006) Web – based Tools for Designing and Developing Teaching Materials for integration of Information Technology into Instruction.
4. Nick Hockly (2012) Digital literacies.

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 34-КЎП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(7-қисм)

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусахҳиҳ: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 30.11.2021

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000